

РЕЦЕНЗІЯ

**на дисертацію Дишльової Аліни Олександрівни з теми
«Розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із незаконним
набуттям права на землю державної або комунальної власності», поданої
на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право»**

Актуальність теми дослідження. Земля в Україні традиційно є одним із найцінніших і водночас найбільш уразливих об'єктів цивільних та публічно-правових відносин. В умовах диджиталізації державних реєстрів, реформи децентралізації та процесів повоєнного відновлення питання прозорості обігу земельних ділянок державної та комунальної власності набуває стратегічного значення для економічної безпеки держави. Попри значні кроки у напрямку автоматизації процесів (зокрема, функціонування Державного земельного кадастру та Державного реєстру речових прав на нерухоме майно), трансформуються і протиправні посягання на земельний фонд.

Аналіз сучасної криміногенної ситуації свідчить, що земельна сфера залишається однією з найбільш привабливих для організованої злочинності. Згідно зі звітом Global Organized Crime Index 2023–2025, Україна демонструє високий рівень стійкості до кримінальних ринків, проте показник впливу «державних суб'єктів» (state-embedded actors), залишається критичним (близько 7.50 за 10-бальною шкалою). Це безпосередньо корелює із механізмами незаконного заволодіння землею, де участь посадових осіб є обов'язковим елементом діяльності організованої групи.

Так, протягом 2023-2025 рр. спостерігається динаміка зростання кількості зареєстрованих кримінальних правопорушень у сфері земельних відносин, вчинених організованими групами. Зокрема, за даними Офісу Генерального прокурора України, протягом 2023 року виявлено 11 таких організованих груп, у 2024 році – 16, у 2025 році вже 19. Аналогічно зросла і кількість виявлених організованих груп із корумпованими зв'язками за вказаний період: від 35 у 2023 році до 56 – у 2025 році, що корелює зі звітом Transparency International (CPI 2025), де Україна отримала 36 балів, зафіксувавши стабільність антикорупційних зусиль, але водночас і високу латентність складних корупційних схем за участі високопосадовців.

Відтак, на даний час виникає необхідність комплексного підходу до дослідження питань розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із незаконним набуттям права на землю державної або комунальної власності. Зазначені обставини й зумовили актуальність та вибір теми дисертації.

Актуальність дослідження підтверджується також тим, що воно виконане відповідно до Стратегії розвитку Національної академії правових наук України на 2021-2025 рр. (постанова загальних зборів НАПрН України від 26.03.2021 р.

№ 12-21); тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок Міністерства освіти і науки на 2022-2026 роки, затвердженої наказом МОН України від 03.02.2022 р. № 109; планів науково-дослідницьких робіт Дніпровського державного університету внутрішніх справ та у межах загальноуніверситетської наукової теми «Криміналістичне забезпечення досудового розслідування» (реєстраційний номер 0123U105007).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих в дисертації.

Наукові положення дисертації А. О. Дишльової є обґрунтованими, а сформульовані висновки і рекомендації – самостійними, логічними й закономірними. Зміст дисертаційної роботи охоплює всі ключові аспекти задекларованої теми дослідження.

Високий рівень обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації насамперед забезпечені:

- професійним вирішенням здобувачкою наукових завдань, що сприяло реалізації поставленої мети дослідження;
- адекватністю структурно-логічної схеми дослідження визначеній меті: кожен наступний розділ чи підрозділ органічно пов'язаний з попереднім і доповнює його;
- використанням широкої джерельної бази за темою дисертації і достатнім масивом (список використаної літератури включає 248 найменування);
- достатньою емпіричною базою, яку становлять аналітичні та статистичні матеріали Офісу Генерального прокурора України; МВС України; узагальнені дані судових рішень, що містяться в Єдиному державному реєстрі; матеріали судово-слідчої практики, а саме результати вивчення 217 матеріалів кримінальних проваджень, результати анкетування 213 уповноважених осіб Дніпропетровської, Запорізької, Миколаївської, Полтавської та Харківської областей; використаний власний практичний досвід дисертантки в слідчих підрозділах ГУНП в Дніпропетровській області у період з 2013 по 2022 роки;
- відповідністю предметної спрямованості дисертаційного дослідження спеціальності 081 «Право»;
- використанням відповідного зарубіжного досвіду.

Крім того, належний ступінь наукової обґрунтованості результатів дослідження забезпечено завдяки успішному розв'язанню поставлених наукових завдань та правильному оволодінню здобувачкою методології наукової діяльності. Йдеться про використання нею системи загальнонаукових та спеціально-юридичних методів пізнання, застосування яких дозволило отримати достовірні й об'єктивні результати дослідження.

На нашу думку, дисертантка правильно формулює мету дослідження, зазначаючи щодо її комплексного характеру та обґрунтування пропозицій, спрямованих на розроблення криміналістичних рекомендацій, що ґрунтуються на комплексному аналізі теоретичних та практичних аспектів, спрямованих на вдосконалення діяльності уповноважених осіб з розслідування кримінальних

правопорушень, пов'язаних із незаконним набуттям права на землю державної або комунальної власності.

Відповідно до поставленої мети визначені задачі дослідження: побудувати криміналістичну класифікацію кримінальних правопорушень, пов'язаних із незаконним набуттям права на землю державної або комунальної власності; визначити та проаналізувати основні елементи криміналістичної характеристики кримінальних правопорушень, пов'язаних із незаконним набуттям права на землю державної або комунальної власності; висвітлити правове регулювання правовідносин, як процес упорядкування державою сфери земельних відносин, що потребують юридичної регламентації з використанням правових норм та методів й спрямовані на задоволення законних інтересів суб'єкта права; розкрити особливості отримання й оцінки інформації, необхідної для початку та проведення розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із незаконним набуттям права на землю державної або комунальної власності; встановити та систематизувати обставини, що підлягають доказуванню при розслідуванні кримінальних правопорушень, пов'язаних із незаконним набуттям права на землю державної або комунальної власності; визначити особливості організації й планування початкового етапу розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із незаконним набуттям права на землю державної або комунальної власності та запропонувати комплекс заходів, спрямованих на їх вирішення; висвітлити організаційно-тактичні особливості проведення слідчих (розшукових) дій, спрямованих на отримання криміналістично-вагомої інформації при розслідуванні кримінальних правопорушень, пов'язаних із незаконним набуттям права на землю державної або комунальної власності; означити особливості використання спеціальних знань у з'ясуванні окремих обставин вчинення кримінальних правопорушень за фактами незаконного набуття права на землю державної або комунальної власності.

Автором належним чином визначено об'єкт і предмет дослідження. Зокрема, *об'єктом дослідження* є кримінальні процесуальні відносини, які складаються під час здійснення досудового розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із незаконним набуттям права на землю державної або комунальної власності.

Достовірність і новизна наукових положень, висновків і рекомендацій.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертаційне дослідження є одним з перших в Україні комплексних досліджень теоретичних і практичних питань методики розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з незаконним набуттям права на землю державної або комунальної власності. У результаті проведеного дослідження сформульовано низку нових теоретично-практичних положень і висновків, які відповідають змістовним ознакам наукової новизни роботи.

На нашу думку, до найбільш вагомих наукових положень дисертації, що характеризуються новизною або її елементами, слід віднести такі:

вперше: побудовано криміналістичну класифікацію, структура якої ґрунтується на визначенні кримінально-правових й криміналістичних критеріїв значущих ознак сукупності кримінальних правопорушень вчинюваних за фактами незаконного набуття права на землю державної або комунальної власності; розкрито зміст таких елементів криміналістичної характеристики незаконного набуття права на землю державної або комунальної власності як: обстановка, спосіб вчинення, слідова картина кримінального правопорушення, предмет протиправного посягання та характеристика особи правопорушника, об'єднаних у структуру, сукупність компонентів якої забезпечує комплексний підхід до формування інформаційної моделі розглядуваних кримінальних правопорушень; визначено особливості отримання й оцінки інформації, необхідної для початку й проведення розслідування незаконного набуття права на землю державної або комунальної власності, що обумовлюють перспективу встановлення обставин кримінального правопорушення з наданням юридичної оцінки діям всіх його учасників.

удосконалено: наукові положення криміналістичного вчення про особу правопорушника як центрального елементу криміналістичної характеристики, змістовне наповнення якого визначає можливість пізнання механізму вчинення протиправного діяння та предмету посягання за фактами незаконного набуття прав на землю державної або комунальної власності; рекомендації з організації й планування уповноваженою особою початкового етапу розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з незаконним набуттям права на землю державної або комунальної власності як критеріїв, що визначають кількість й якість отримуваної криміналістично-вагомої інформації та витрачених на це ресурсів (часу, сил, засобів); організацію і тактику проведення слідчих (розшукових) дій (огляду місця події, огляду предметів, обшуку, допиту) для вилучення інформації як з матеріальних, так й особистісних джерел, спрямованих на збирання, перевірку й оцінку відомостей про обставини вчинення кримінальних правопорушень, пов'язаних з незаконним набуттям права на землю державної або комунальної власності та їх використання в процесі доказування;

дістали подальшого розвитку: наукові положення про криміналістичну характеристику окремого виду правопорушення, її зміст і складові елементи та місце у структурі методики розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із незаконним набуттям права на землю державної або комунальної власності; положення з організації й проведення розслідування за фактами незаконного набуття права на землю державної або комунальної власності з урахуванням умов воєнного стану, в основу якого покладено правове регулювання відносин у сфері землі; рекомендації із застосування спеціальних знань у формі залучення спеціаліста до участі в слідчих (розшукових) діях, а також проведення експертиз при розслідуванні кримінальних правопорушень, пов'язаних з незаконним набуттям права на землю державної або комунальної власності.

У дисертації запропоновано авторське бачення шляхів розв'язання низки

дискусійних питань, обґрунтовано нові теоретичні положення, що розвивають теорію криміналістики та відповідають змістовним ознакам наукової новизни роботи, обґрунтовується ряд важливих у теоретичному і практичному плані положень і висновків, одержаних особисто автором.

Особистий внесок дисертанта полягає в тому, що дисертаційне дослідження виконано на основі особистих досліджень авторки, усі сформульовані в ньому положення й висновки обґрунтовані авторкою особисто.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформульовані й обґрунтовані в дисертації теоретичні положення, висновки, пропозиції та рекомендації впроваджено і в подальшому може бути використано в:

науково-дослідній діяльності – для подальшого наукового вивчення та вирішення актуальних проблем сутності та особливостей розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з незаконним набуттям права на землю державної або комунальної власності (акт впровадження ДДУВС від 26 квітня 2023 року № 272/2026 НД);

освітньому процесі – для підготовки лекцій, семінарських і практичних занять, методичних рекомендацій, тестових завдань і дидактичних матеріалів з навчальних дисциплін «Криміналістика», «Методика розслідування кримінальних правопорушень», «Актуальні проблеми криміналістики та судової експертизи», «Кримінальний процес» (акт впровадження ДДУВС від 07 квітня 2026 року №1/04-20226);

практичній діяльності – для організаційно-правового, методичного, інформаційного забезпечення діяльності правоохоронних органів під час розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з незаконним набуттям права на землю державної або комунальної власності (акт впровадження у практичну діяльність Головного слідчого управління Національної поліції України від 26 грудня 2025 року № 125573-2025);

правозастосовній діяльності – для уніфікації практики застосування норм чинного законодавства під час розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з незаконним набуттям прав на землю державної або комунальної власності.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та висновки, наведені у дисертації, викладені й опубліковані у трьох статтях у наукових фахових виданнях України категорії «Б», одній статті у періодичному виданні іншої держави, розділі міжнародної монографії, та десяти тезах доповідей на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Оцінка структури та змісту дисертації. Дослідження складається із анотації, вступу, трьох розділів, що об'єднують дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Структура і обсяг дисертації зумовлені метою і завданнями дослідження, логікою наукового пізнання і вимогами МОН України. Наведена структура роботи дозволила здобувачці повністю охопити предмет дослідження, послідовно і логічно викласти свої

здобутки проведеного дослідження.

Дисертація відповідає науковій спеціальності, за якою здійснено дослідження, написана грамотною юридичною науковою мовою. Робота оформлена у відповідність з вимогами, які ставляться до такого роду праць.

Загалом позитивно оцінюючи рецензоване дослідження, зауважимо, що окремі положення дисертації є дискусійними, потребують додаткової аргументації або пояснень під час захисту дисертації, зокрема:

1. У підрозділі 1.3. дисертації *«Предмет протиправного посягання та характеристика особи правопорушника»*, авторкою наводяться матеріали кримінальних проваджень, де визначено, що 91% правопорушників працювали у відповідній установі, були наділені повноваженнями приймати управлінсько-розпорядчі рішення, роль яких з позиції співучасті були такими: організатори – 87%; виконавці – 75%; пособники – 59%; підбурювачі – 31%, що значно перевищує 100% критерій оцінки відповідних явищ й потребує уточнення.

2. У підрозділі 2.3. дисертації *«Організація й планування розслідування на початковому етапі»* авторкою наголошується, що прийняття рішень в умовах інформаційної невизначеності, по суті, зводиться до вибору наявних альтернатив, які так чи інакше можуть характеризуватися різним рівнем потенційних ризиків. Водночас, вважаємо, що було б доцільним деталізувати ризики, зокрема за ступенем їх допустимості для процесу розслідування, від найнижчого до найвищого рівня.

3. У підрозділі 3.1. дисертації *«Організація і тактика проведення слідчих (розшукових) дій для вилучення інформації з матеріальних джерел»* наголошується, що огляд електронного документа, наявного на носії інформації, має починатись із визначення типу носія, виробника, об'єму, структури (системи) папок, файлів та їх назв, часу створення, частина з яких є прихованими. Водночас вважаємо, що було б доцільним приділити більше уваги і виявленню криміналістично-вагомої інформації, і прийняттю заходів уповноваженими особами від несанкціонованого доступу до матеріалів кримінального провадження, що зберігаються в електронному вигляді.

Водночас наведені зауваження мають, здебільшого, дискусійний характер, відображають наукову позицію рецензента й можуть слугувати підставою для наукової дискусії під час захисту дисертації.

Загальний висновок: дисертація Дишльової Аліни Олександрівни з теми **«Розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із незаконним набуттям права на землю державної або комунальної власності»** є завершеною науковою науковою працею, в якій містяться науково-обґрунтовані результати, які у сукупності розв'язують конкретне наукове завдання, що має істотне значення для теорії і практики криміналістики.

За кількістю і рівнем публікацій, апробацією на наукових конференціях дисертація відповідає вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40 та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової

спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 року № 44, а її авторка **Дишльова Аліна Олександрівна**, за результатами позитивного захисту у спеціалізованій вченій раді заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Рецензент:

Директор

Навчально-наукового інституту

права та інноваційної освіти

Дніпровського державного

університету внутрішніх справ

доктор юридичних наук, професор

Володимир ШАБЛИСТИЙ

Підпис Шаблистого В.В. засвідчую:

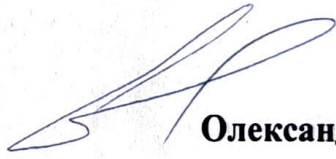
Проректор

Дніпровського державного

університету внутрішніх справ,

доктор юридичних наук, професор

Заслужений діяч науки і техніки України

Олександр ЮШІН